

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การลงโทษทางอาญานั้นมีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะเป็นเครื่องมือในการจัดการกับผู้กระทำความผิดซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การใช้โทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของความสัมพันธ์ระหว่างความผิดและโทษ นอกจากจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยตรงแล้ว ยังทำให้กฎหมายไร้ความศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่โทษที่ลงนั้นจะต้องคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า ทั้งโทษจะต้องไม่เป็นอุปสรรคหรือสร้างความบอบช้ำทางจิตใจให้แก่ผู้กระทำความผิดจนไม่อาจกลับตนเป็นคนดีหรือกลับเข้าสู่สังคมได้

ในประมวลกฎหมายอาญาเดิมนั้น ทฤษฎีการลงโทษของกฎหมายอาญาใช้ระบบที่เรียกกันว่า “ระบบการแก้แค้นตอบแทน” (Retributive theory) ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ ต่อมาแนวคิดดังกล่าวเริ่มลดความสำคัญลง เนื่องจากผลของการกำหนดโทษจำคุกดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบทั้งต่อตัวผู้กระทำความผิดเองและสังคมโดยรวมหลายประการ โดยเฉพาะปัญหานักโทษล้นคุก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลของการกำหนดโทษจำคุกไม่สามารถฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร ประกอบกับอิทธิพลของแนวความคิดในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ตลอดจนวิวัฒนาการของการลงโทษในเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่ไม่ควรมุ่งตอบแทนแก้แค้นผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องมุ่งให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ จึงได้เน้นการเพิ่มโทษทางเลือกแทนโทษจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรงเพื่อรองรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด (Rehabilitation Theory) ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีแนวโน้มที่จะแก้ไขพฤติกรรมนิสัยได้ ซึ่งมาตรการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-Treatment) หรือ การแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community -Based Correction)

แนวคิดอาชญาวิทยาในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้มีพัฒนาการมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา จากการลงโทษที่โหดร้ายและป่าเถื่อนมาเป็นการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายประเภทเพราะโทษอย่างเดียวจะเหมาะสมกับความผิดทุกอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้

โดยสำนักอาชญาวิทยาได้ทำการศึกษาเรื่องนี้อย่างเป็นทางการขึ้น ได้แบ่งเป็น 4 สำนัก ดังนี้

1. สำนักดั้งเดิม (Classical School) มีหลักเกณฑ์ในการลงโทษว่า การลงโทษนั้นควรกระทำด้วยความมุ่งหมายสำคัญที่สุดคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรมและเพื่อป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นไปตามอารมณ์ของผู้ลงโทษซึ่งเป็นไปตามแนวคิดในเรื่อง เจตจำนงเสรี (Free Will)

2. สำนักคลาสสิกใหม่ แนวความคิดของสำนักคลาสสิกใหม่เห็นว่า การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดและไม่รุนแรงเกินไปและยอมให้มีการลดโทษกันได้ 3. สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมมีการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเพื่อหาสาเหตุพฤติกรรมของอาชญากร การศึกษาได้เปลี่ยนมาอยู่ที่ตัวอาชญากร ไม่ใช่อาชญากรรม โดยเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมสามารถแก้ไขได้โดยหาทางป้องกันที่ต้นเหตุ มิใช่ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้และลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว โดยเกิดหลักการที่สำคัญขึ้นคือการกำหนดโทษต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะรายมิใช่ให้เหมาะสมกับความผิดเพียงอย่างเดียว (Punishment to fit the criminal not the crime)

4. สำนักป้องกันสังคมมีแนวคิดในการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า แนวคิดที่สำคัญอันเป็นที่มาของแนวคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในปัจจุบันคือแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยมและแนวคิดของสำนักป้องกันสังคม

ในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องอาศัยข้อเท็จจริงแห่งคดีและหลักทฤษฎีมาประกอบการพิจารณาในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาล ทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญามีอยู่ 4 ทฤษฎีที่สำคัญด้วยกัน ได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกัน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม สำหรับทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นทฤษฎีที่อธิบายการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิด คือโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด ส่วนทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันและทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูรวมทั้งทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคมนั้น เป็นทฤษฎีการลงโทษที่อธิบายเกี่ยวกับการลงโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

ในการกำหนดโทษต้องนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การกำหนดโทษมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาที่สมบูรณ์ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคม ซึ่งเป็นผลให้การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยในความคิดที่มีความรุนแรงมาก ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน ในความคิดที่มีความรุนแรงน้อย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ในกรณีของผู้กระทำความผิดซ้ำ ใช้ทฤษฎีการลงโทษป้องกันสังคม

สำหรับโทษอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดให้มีโทษอาญา 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่า โทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดแทบทุกกรณี การกำหนดโทษทางอาญาโดยไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและความเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำผิดอาจก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เมื่อพิจารณาประเภทของโทษทางอาญาดังกล่าวแล้วเห็นว่ายังไม่มีความเหมาะสมในการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างแท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดประเภทของโทษที่ทำให้ศาลไม่สามารถกำหนดโทษผู้กระทำความผิดบางประเภทได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ไม่สมควรได้รับโทษจำคุกต้องประสบกับผลเสียที่เกิดจากการต้องโทษจำคุกส่งผลให้เกิดผู้ต้องขังล้นเรือนจำตามมา

ด้วยเหตุที่ การบังคับใช้โทษทางอาญาที่มีอยู่ในปัจจุบันยังมีปัญหา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเริ่มให้ความสนใจและให้ความสำคัญต่อแนวคิดในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากขึ้น รัฐบาลจึงได้มีนโยบายในการปฏิรูประบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำให้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้มากขึ้น จึงส่งเสริมให้มีการพัฒนามาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดอื่นที่เหมาะสมมาใช้แทนโทษจำคุก โดยโทษจำคุกอาจมีความเหมาะสมในการนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากร โดยสันดาน เป็นมืออาชีพ กระทำความผิดร้ายแรงและกระทบความปลอดภัยของสังคมโดยรวม แต่โทษจำคุกอาจจะไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดโดยพลาดพลั้งผู้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ผู้กระทำความผิดเพียงเล็กน้อยหรือผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือผู้เสพยาเสพติด จึงสมควรสร้างทางเลือกเพิ่มขึ้น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้มากขึ้น

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด หมายถึงการลงโทษที่มุ่งหมายเฉพาะผู้กระทำความผิดบางประเภท ที่มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดโดยทั่วไป กล่าวคือ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ อายุ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม

สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปราณีของผู้กระทำ ความผิดแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นเป็นผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ไม่มีเจตนาที่จำ กระทำความผิด ได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ในความผิดที่ไม่รุนแรงไม่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัย ของสังคม ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดรายนั้นแล้ว แต่ศาลพิจารณา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าวแล้ว หากเห็นว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นยังไม่สมควรได้รับ โทษจำคุก ศาลจะกำหนดโทษทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก สาเหตุประการ สำคัญของการมีโทษทางเลือกนั้นก็เพื่อให้ศาลสามารถพิจารณากำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับ ผู้กระทำความผิดแต่ละคนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความ ผิด ดังนั้น การบังคับโทษจำคุกอาจมีความรุนแรงเกินไปและการคุมประพฤติก็อาจเบาเกินไป โทษ ทางเลือกจึงอยู่กึ่งกลางเป็นโทษที่ไม่หนักหรือเบาเกินไป สามารถตอบสนองกับความชั่วร้ายในการ กระทำความผิดที่มากน้อยต่างกันได้ ยิ่งไปกว่านั้นโทษทางเลือกยังทางออกของปัญหาผู้ต้องขังล้น เรือนจำและปัญหาข้อจำกัดของประเภทโทษทางอาญาของไทยได้เป็นอย่างดีโดยมีแนวคิดที่สำคัญ มาจาก

การที่นานาประเทศต้องเผชิญกับปัญหานักโทษล้นเรือนจำอย่างวิกฤติจึงสังเกตเห็นว่าการ ลงโทษที่รุนแรงก่อให้เกิดผลโดยตรงคือปัญหาความแออัดของเรือนจำ ทั้งโทษจำคุกยังส่งผล กระทบในทางลบต่อผู้กระทำความผิดและสังคมโดยรวมตามมามากมาย นอกจากนี้ อัตราการกระทำ ความผิดก็มีได้ลดลงแต่รัฐกลับต้องสูญเสียงบประมาณในการขยายเรือนจำเพิ่มขึ้นอีก นโยบายที่ มุ่งเน้นการปราบปรามอาชญากรรมอย่างเด็ดขาดและการขยายเรือนจำ จึงไม่ทำให้สังคมปลอดภัย จากปัญหาอาชญากรรมได้ จึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการลงโทษให้มีความหลากหลาย มากขึ้น โดยเน้นการเพิ่มทางเลือกในการลงโทษแทนการจำคุกในคดีที่ไม่ร้ายแรง

องค์การสหประชาชาติเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติต่อ ผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non institutional Treatment) หรือการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำความ ผิด ซึ่งเป็นวิธีการที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการ ลงโทษด้วยการจำคุกในเรือนจำ จึงได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการไม่ควบคุมตัวผู้กระทำ ความผิด หรือที่เรียกว่า “Tokyo Rules” ขึ้น โดยมีลักษณะสอดคล้องกับแนวทางการลงโทษ ทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยส่งเสริมบทบาทของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการ แก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการส่งเสริมมาตรการทางเลือกอื่นแทนการลงโทษจำคุก

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ

1. เป็นการลดความเสียหายของโทษจำคุกระยะสั้นหรือลดรอยมลทินแก่ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดลหุโทษจากการถูกคุมขังในเรือนจำ
2. เพื่อลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ โดยเป็นการเพิ่มพื้นที่เรือนจำไว้สำหรับคุมขังผู้กระทำความผิดร้ายแรงที่เป็นอันตรายต่อสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อประหยัดงบประมาณของรัฐที่จะต้องสูญเสียไปกับการควบคุมกักขังผู้ต้องโทษบางประเภทเกินความจำเป็น เพราะการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในกิจการเรือนจำและประหยัดกว่าการจำคุก

เมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในกฎหมายของต่างประเทศแล้วพบว่า

ในประเทศฝรั่งเศสปัจจุบันวัตถุประสงค์ในการลงโทษในประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนไปในทิศทางเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาให้เป็นคนดีไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยจะเห็นได้จากรูปแบบของโทษทางอาญามีหลากหลาย ในการลงโทษทางเลือกเพื่อมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษประเภทนี้ในการลงโทษแทนที่โทษจำคุกระยะสั้นกฎหมายฝรั่งเศสได้บัญญัติให้บังคับใช้โทษทางเลือกในความผิดมิชฌิมโทษหรือในการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงระดับปานกลางเท่านั้น ในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมีการแบ่งประเภทของโทษทางอาญาออกเป็นหลายลักษณะ โดยไม่ได้พิจารณาเฉพาะแต่การกระทำความผิด ความร้ายแรงของการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ได้พิจารณาถึงตัวผู้กระทำความผิดด้วย เพื่อให้การลงโทษเหมาะสมกับพฤติกรรมและลักษณะของผู้กระทำความผิดให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ได้แก่ โทษอาญาหลักโทษอาญาทางเลือกโทษอาญาเสริมโทษทางเลือกหรือโทษแทนที่ จะปรากฏอยู่ในความผิดมิชฌิมโทษประเภทเดียวเท่านั้น โดยรูปแบบของโทษทางเลือกมี 3 ประเภท คือ โทษปรับรายวัน โทษให้ทำงานบริการสาธารณะ และโทษห้ามหรือจำกัดสิทธิ

ในประเทศอังกฤษ มีแนวคิดในการลงโทษตามกฎหมายอังกฤษเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation) ผู้กระทำความผิดจึงต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟู ดังนั้นจึงมีมาตรการที่กำหนดไว้ในกฎหมายในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูในชุมชน (Community Punishment) เพื่อนำเข้ามาใช้เป็นทางเลือกในการหลีกเลี่ยงไม่ลงโทษจำคุกหรือกักขังโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกในประเทศอังกฤษ มีหลากหลายรูปแบบ เช่น การทำงานบริการสังคม การกักขังไว้ในบ้าน โดยอยู่ในรูปแบบของคำสั่งให้ลงโทษในชุมชน

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปแบบการลงโทษที่นิยมอย่างแพร่หลายที่เรียกว่ามาตรฐานโทษระดับกลาง เพื่อให้เกิดความสมดุลและได้สัดส่วนในการลงโทษ ซึ่งมีแนวคิดว่าการลงโทษไม่ควรที่จะเบาหรือรุนแรงเกินไป มีการสร้างลำดับขั้นของการลงโทษเพื่อให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด

แต่ละราย ทั้งมีผลเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอันเป็นลดผลกระทบในทางเสียของโทษจำคุกในเรือนจำอีกด้วยเช่น การทำงานบริการสังคมมาตรการควบคุมสอดส่องแบบเข้มหรือการคุมประพฤติแบบเข้มการควบคุมตัวในที่พักอาศัยมาตรการติดเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) ศูนย์ควบคุมในชุมชน เป็นต้น

ปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่บังคับใช้อยู่ใน ได้แก่ มาตรการรอลงโทษหรือการรอกำหนดโทษ มาตรการคุมประพฤติ มาตรการทำงานบริการสังคม และมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย จากการศึกษา พบว่าการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวยังไม่เพียงพอต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร

การลงโทษแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนี้เป็นมาตรการไม่ควบคุมตัวรูปแบบหนึ่งในแต่ละประเทศมีรูปแบบของโทษที่หลากหลายซึ่งเป็นทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันรูปแบบที่น่าจะนำมาบังคับใช้ในประเทศไทยได้มีดังนี้

1. การทำงานบริการสังคม

ในประเทศอังกฤษ กำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นโทษประการหนึ่งและถือเป็นส่วนหนึ่งของการลงโทษในชุมชน โดยใช้เป็นมาตรการแทนการลงโทษจำคุกสำหรับผู้กระทำความผิดยังไม่สมควรที่จะได้รับโทษจำคุก ซึ่งศาลจะเป็นผู้สั่งให้ทำงานบริการสังคมแทนโทษจำคุกได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิด

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การทำงานบริการสังคมเป็นโทษระดับกลางประเภทหนึ่งที่ศาลใช้เป็นทางเลือกแทนการจำคุกซึ่งอาจใช้การคุมประพฤติแบบเข้มงวดพร้อมกันไปด้วยก็ได้

ในประเทศฝรั่งเศส การทำงานบริการสังคมหรือโทษให้ทำงานบริการสาธารณะ เป็นโทษทางเลือกสำหรับความผิดซ้ำมิใช่โทษ เป็นโทษที่นำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้น

ในประเทศไอซ์แลนด์นำมาตรการการทำงานบริการสังคมมาเป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกมาบังคับกับผู้กระทำความผิดฐานล่อโจง ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไอซ์แลนด์ประสบปัญหาเกี่ยวกับปริมาณนักโทษล้นเรือนจำเช่นเดียวกันกับนานาประเทศ ดังนั้น รัฐบาลไอซ์แลนด์ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้หันมาศึกษาเกี่ยวกับวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่จะช่วยแก้ปัญห ปริมาณนักโทษล้นเรือนจำได้

2. มาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring)

มาตรการดังกล่าวนี้เหมาะสมที่จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงโทษที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย โดยเฉพาะกับการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีโทษไม่สูงมากนัก เป็นผู้กระทำ

ผิดโดยพลั้งพลาด และการกระทำผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีลักษณะผู้กระทำผิดโดยสันดาน มาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์นี้ถือว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม และเป็นมาตรการที่สนองตอบต่อปัญหาจำนวนนักโทษล้นเรือนจำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การควบคุมตัวในที่พักอาศัยเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี ถือว่ามีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำผิดในประเทศไทยโดยอาจใช้ร่วมกับมาตรการควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดประสบผลกระทบในทางลบของโทษจำคุกในเรือนจำทั้งเป็นการช่วยแก้ไขปัญหาคดีต้องโทษล้นเรือนจำได้โดยอย่างแท้จริง

การนำเสนอมาตรการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นการสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่เสนอให้มีการปฏิรูประบบการลงโทษโดยนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัว (Non-custodial Measures) มาใช้ โดยเฉพาะมาตรการลงโทษที่เหมาะสมเฉพาะราย (Intermediate Sanctions) เพื่อให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษมากยิ่งขึ้น ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การทำงานบริการสังคม การกักขังที่บ้าน การคุมประพฤติแบบเข้มงวด การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring – EM) เป็นต้น

การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในต่างประเทศมาใช้ในประเทศไทยในรูปแบบของโทษทางเลือกแทนการลงโทษจำคุกมีข้อดีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ศาลมีทางเลือกในการลงโทษและลงโทษได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูสำหรับผู้กระทำความผิดที่สมควรได้รับการแก้ไขฟื้นฟูได้มากขึ้น ทั้งยังทำให้ศาลสามารถกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสมกับลักษณะของผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีมากขึ้น

2. เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำต่อผู้ต้องโทษ

3. ลดความแออัดขัดเคืองในเรือนจำ

4. เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายของรัฐในการดูแลผู้ต้องขัง

5. ผู้กระทำความผิดยังสามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ รัฐก็ได้เงินภาษีจากบุคคลเหล่านั้น เป็นการช่วยเหลือเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้นอีกด้วย

ในการนำมาตราการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้เป็นโทษทางเลือกนี้ต้องคำนึงถึง

1. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดีนำมาใช้กับคดีที่มีลักษณะการกระทำความผิดและผลที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้นมีผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือสังคมเพียงเล็กน้อย

2. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิดควรนำมาใช้ในคดีที่ศาลกำหนดโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปีจากข้อมูลสถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศปี 2552 แยกตามการกำหนดโทษ

ผู้ต้องขังจำคุกกว่า 2- 5 ปี มีจำนวน 49,472 คน ส่วนผู้ต้องขังจำคุกกว่า 1-2 ปี มีจำนวน 31,370 คน และผู้ต้องขังจำคุกกว่า 5-10 ปี มีจำนวน 26,343 คน โทษที่มีจำนวนผู้ต้องขังมากที่สุดคือ โทษจำคุกกว่า 2-5 ปี

3. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

3.1 ควรนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่กระทำโดยพลั้งพลาดหมายถึง ผู้กระทำความผิดโดยประมาทหรือผู้กระทำความผิดโดยบันดาลโทสะจากอารมณ์ชั่ววูบ กระทำความผิดลงไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือกระทำความผิดเป็นครั้งแรก ไม่มีเจตนาชั่วร้ายในกระทำ ได้แก่ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ผู้มีความบกพร่องทางจิตหรือทางสติปัญญาและสตรี เนื่องจากกลุ่มผู้กระทำความผิดดังกล่าวมีสำนึกในการรับรู้และการกระทำที่แตกต่างจากกรณีทั่วไป ผู้กระทำความผิดเหล่านี้เป็นบุคคลที่ไม่มีพฤติกรรมร้ายแรงโดยได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกมีสาเหตุอันน่าเห็นใจหรือกระทำผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และมีแนวโน้มที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมให้เป็นพลเมืองดีในสังคมได้ การลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดเหล่านี้ อาจเกิดผลเสียที่กระทบทั้งต่อผู้กระทำผิดเอง สังคมและเศรษฐกิจของประเทศชาติมากกว่า ผลดีที่จะได้รับ การลงโทษทางเลือกแทนการจำคุกจึงน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า

3.2 ไม่ควรนำมาใช้กับ ผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรโดยสันดาน หรือผู้กระทำความผิดติดนิสัยซึ่งยากที่จะแก้ไขฟื้นฟูตนเองได้ หรือผู้กระทำความผิดในลักษณะที่มีความโหดร้ายทารุณเพราะลักษณะดังกล่าวเป็นอันตรายและกระทบต่อสังคมอย่างร้ายแรง ผู้กระทำความผิดที่มีความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ผู้กระทำความผิดที่เคยได้รับการลงโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบอื่น ๆ มาแล้ว แต่ยังคงกระทำความผิดขึ้นอีก บุคคลเหล่านี้จัดเป็นผู้กระทำความผิดที่ไม่เหมาะสมกับการลงโทษทางเลือกควรตัดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกโดยการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมโดยการลงโทษจำคุก

สำหรับแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในรูปของพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดขึ้นมาโดยเฉพาะ ถือว่าเป็นโทษทางเลือกให้ศาลสามารถใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษแทนโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาลไว้ให้ชัดเจนดังกล่าวแล้วข้างต้น

กระบวนการหรือขั้นตอนการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในรูปแบบของพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้น่าจะน่าจะเป็น

แนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงกว่า ทั้งรวดเร็วและไม่สลับซับซ้อนเหมือนเช่นกรณีการแก้ไขเพิ่มเติมประเภทของโทษตามประมวลกฎหมายอาญา แม้การกำหนดให้เป็นโทษเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายอาญา จะทำให้ศาลสามารถนำโทษที่เพิ่มเติมนั้นมาบังคับใช้ได้อย่างชัดเจนก็ตามแต่ กระบวนการในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามีขั้นตอนสลับซับซ้อนมากมายและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพอสมควร จนอาจเกิดข้อขัดข้องในเรื่องความล่าช้า เพราะการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญต้องพิจารณาอย่างรอบคอบร่วมกันหลายหน่วยงาน แต่อาจทำให้ปัญหาในการลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำซ้อนได้ ดังนั้น จึงเห็นควรว่าน่าจะให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ในรูปแบบของพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่มีความเป็นไปได้สูงในการนำมาบังคับใช้ได้เป็นอย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาลไว้ให้ชัดเจนดังนี้

- 1.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดี
- 1.2 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับลักษณะของผู้กระทำความผิด
- 1.3 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งศาล

2. การกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องกำหนดโทษโดยอาศัยประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิด และสาเหตุของการกระทำความผิด มาประกอบการพิจารณากำหนดโทษ ซึ่งปัญหาที่พบในปัจจุบันคือข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของผู้กระทำความผิดมีไม่เพียงพอต่อการใช้ประกอบในการพิจารณากำหนดโทษ เนื่องจากมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ เช่น จำนวนพนักงานคุมประพฤติที่ทำหน้าที่สืบเสาะหาข้อมูลมีไม่เพียงพอ ทำให้ไม่อาจสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ทุกคน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงควรจัดให้มีหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้มีหน้าที่โดยตรงในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวข้อเท็จจริงผู้กระทำความผิดให้มีความสมบูรณ์และสามารถนำข้อมูลมาใช้ได้ตลอดเวลา

3. ควรแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติว่า ในคดีที่ไม่ปรากฏว่าจำเลยได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนและเป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือ

ความผิดลหุโทษ ไม่ว่าเวลาใดก่อนมีคำพิพากษา ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ และพินิจ อายุ ประวัตติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ และสิ่งแวดล้อมของจำเลย ตลอดจนสภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปรานี พร้อมทั้งความเห็น ตามมาตรา 6 (3) แล้วรายงานต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาได้

มาตรา 11 วรรคสอง เมื่อศาลได้รับรายงานและความเห็นตามวรรคหนึ่งแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมี อำนาจเรียกพนักงานคุมประพฤติ หรือจำเลยมาสอบถาม หรือสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการ สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้”และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 บัญญัติว่าศาลมี อำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจเฉพาะคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี

โดยแก้ไขให้ศาลมีอำนาจสั่งสืบเสาะได้ทุกคดี เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้ ศาลมีอำนาจสั่งสืบเสาะได้เฉพาะคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปีเท่านั้น ทำให้คดีที่รุนแรง และมีโทษสูงศาลไม่มีอำนาจสั่งพนักงานคุมประพฤติเพื่อสืบเสาะได้ ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวเป็น สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ศาลขาดข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณากำหนดโทษให้ เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นกรณี ๆ ไปทั้งนี้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษผู้กระทำ ความผิดอย่างถูกต้องเหมาะสม

4. ควรจัดให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ในกรณีที่มีการบังคับใช้มาตรการควบคุมตัว โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) ควรจัดให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียม ในการ ควบคุมตัวโดยเครื่องมืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือในกรณีที่มีการเข้าโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ โดยพิจารณาจากฐานะทางการเงินของผู้กระทำความผิดแต่ละคน

5. ควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนทั่วไปว่าการ ลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นมีข้อดีและก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า การลงโทษการแก้แค้นตอบแทนการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพราะมาตรการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดที่ใช้เป็นทางเลือกในการลงโทษนั้นเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดนี้มักเป็นการขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ ดีกว่าคนทั่วไปดังนั้นจึงควรให้ประชาชนเข้าใจว่าผู้กระทำความผิดบางประเภทเป็นบุคคลที่ยังไม่ สมควรที่จะได้รับโทษจำคุกเพราะเขาไม่ใช่ผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ร้ายโดยสันดานแต่เป็นผู้กระทำผิด เพราะความประมาทพลั้งพลาดเป็นครั้งแรก การกระทำผิดมีลักษณะไม่ร้ายแรงกระทบต่อผู้เสียหาย หรือสังคมเพียงเล็กน้อย จึงควรให้โอกาสผู้กระทำผิดเหล่านั้นแก้ไขปรับปรุงตนเองโดยให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูบุคคลเหล่านั้นด้วยจึงจำเป็นที่สังคมจะต้องเข้าใจในหลักการพื้นฐาน ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

กล่าวโดยสรุป หากได้มีการดำเนินการให้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยการยกเว้นพระราชบัญญัติว่าด้วย การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด พัฒนาระบบการลงโทษ และรูปแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังที่กล่าวมาข้างต้น แล้วนั้น การกำหนดโทษทางเลือกเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็จะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการลงโทษที่มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและการกระทำมากยิ่งขึ้น ซึ่งน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระบบการลงโทษในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป